

KANNANOTTO: Lisää selvyttä lastensuojelun jälkihuollon etuuksien ja Kelan toimeentulotuen maksukäytänteisiin

Toimeentulotuki siirtyi vuoden 2017 alusta Kelalle, mikä on aiheuttanut hämmennystä ja tuen eväämistä siihen oikeutetuilta. Keväällä 2017 lastensuojelun jälkihuollossa olevat nuoret ovat Pesäpuu ry:n vertais- ja kokemusasiantuntija toiminnan yhteydessä nostaneet esiin, että toimeentulotukiudistuksen jälkeen jälkihuollon maksetuissa tuissa ja etuuksissa on ilmennyt yllättäviä muutoksia, joihin nuoria ei ole valmisteltu ja jotka ovat aiheuttaneet häiriöitä nuorten rahatilanteisiin ja arjen sujuvuuteen.

Aiemmin nuorille järjestetty jälkihuolto ja toimeentulotuki ovat olleet kokonaisuus, josta ovat vastanneet kunnat. STM:n ohjeistuksen mukaan jälkihuollon nuorilta ei ole esimerkiksi vaadittu opintolainan nostamista ollakseen oikeutettu toimeentulotukeen (STM 2013). Nyt kun toimeentulotuen maksaminen on siirtynyt Kelalle, on esiin tullut tapauksia, joissa jälkihuollossa olevilta nuorilta on vaadittu opintolainan nostoa saadakseen toimeentulotukea. Lisäksi on tullut esiin epäselvyyksiä nuorten itsenäistymisvarojen vaikutuksesta Kelan maksaman toimeentulotuen määrään. Eräässä tapauksessa Kelan toimeentulotukipäätöksessä 400 euron opintolainana, jota jälkihuollon nuori ei ollut edes nostanut, oli katsottu toimeentulotuesta vähennettäväksi tuloksi. Korjauspyyntöä on odotettu yli kaksi viikkoa.

Jälkihuollon yhtenä tehtävänä on helpottaa ja auttaa nuoren itsenäistymistä. Käytettävissä ovat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joita on järjestettävissä yksilöllisen jälkihuoltotarpeen perusteella. (THL 2017.) Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen on lapsen sijoittaneella kunnalla sijaishuollon päättymisen (huostaanotto tai hallinto-oikeuden väliaikainen määräys) sekä avohuollon sijoituksen jälkeen, jos se on kestänyt vähintään kuusi kuukautta ja on kohdistunut yksin lapseen. (Hipp & Pukio 2016.)

Jälkihuollon järjestäminen ja sisältö perustuvat lastensuojelulain 30 §:n mukaan nuoren kanssa laadittavaan asiakassuunnitelmaan, jossa arvioidaan jälkihuollon tarve sekä kartoitetaan erityisen tuen ja avun tarve sekä käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet. Näitä ovat esimerkiksi asumisen järjestäminen, tukeminen koulutukseen ja työelämään, taloudellinen tuki kurssien suorittamiseen, työvälineiden hankinta ja toimeentulosta huolehtiminen. Lisäksi nuoren itsenäistymistä helpotetaan ja tuetaan hänelle maksettavin itsenäistymisvaroin. (Hipp & Pukio 2016.)

Lastensuojelulain 77 §:n mukaan kodin ulkopuolelle sijoitetulle lapselle tai nuorelle on avohuollon tukitoimena ja hänen itsenäistymistään varten varattava kalenterikuukausittain määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan.

Toimeentulolain 11 §:ssä todetaan, että toimeentulotukea maksettaessa otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten käytettävissä olevat tulot. Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon ”7) lastensuojelulain (417/2007) 35 §:ssä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa”. (9.12.2016/1107).

Näin ollen lastensuojelun jälkihuollon asiakkailta tulee olla oikeus täyteen toimeentulotukeen, josta ei vähennetä jälkihuollon taloudellista tukea eikä asumisen ja toimeentulon turvaamiseen tarkoitettua taloudellista tukea. Nykylainsäädännössä ei ole otettu toimeentuloa koskevissa säädöksissä huomioon jälkihuollossa olevalle nuorelle kuuluvia itsenäistymisvaroja, vaan aikaisemmin kunnat ovat käyttäneet harkintaa itsenäistymisvaroja koskien toimeentulotukipäätöksiä tehdessään.

Uusimaa-lehdessä uutisoitiin 25.4. Kelan päätöksestä, jonka mukaan myös täysi-ikäisten lukiolaisten pitää nostaa opintolainaa ennen kuin heille voidaan myöntää perustoimeentulotukea. Samassa uutisessa Kelan toimeentuloturvaetuksien osaamiskeskuksen päällikkö Tomi Ståhlin kommentoi, että Kela ei kuitenkaan edellytä opintolainan nostoa niiltä asiakkailta, joiden kohdalla kunta on tulkinnut, ettei opintolainaa tarvitse ottaa. Uutisessa myös sosiaali- ja terveysministeriön (STM) ylitarkastaja Jaakko Ellisaari totesi, että ”aiemmin toimeentulotukea saaneen tukea ei voida noin vain katkaista, sillä lainsäädännössä noudatetaan niin sanottua luottamuksensuojaa. Täten viranomaisen ei tee edellisen viranomaisen päätöksestä poikkeavaa ratkaisua sillä tavalla, että asiakkaan etu kärsii”. Uutisessa todettiin myös, että Kelassa ei toimeentulotuen edellytyksenä pidetä opintolainan nostamista esimerkiksi lastensuojelun jälkihuollossa olevilta opiskelijoilta eikä opiskelijoilta, jotka eivät vaikkapa vakavan sairauden vuoksi pysty elättämään itseään.

Näistä kommentteista huolimatta esiinnousseista tapauksista tulee ilmi, että käytännöt toimeentulotuen myöntämisestä jälkihuollon asiakkaille ovat vaihtelevia ja asettavat nuorelle liian suuret velvoitteet suhteessa oikeuksiensa toteutumiseen ja avun saamiseen. Jälkihuollon nuoret ovat haavoittuvassa asemassa, koska heillä ei välttämättä itsenäistyessään ole voimavaroja tai verkostoja vaatia heille kuuluvia etuuksia, kun toimintakäytännöt etuuksien myöntämisessä eivät ole yhteneviä tai ne ovat ristiriitaisia tai vääriä.

Näiden tapausten perusteella toivomme

- selkeyttämistä ja yhtenäistämistä lastensuojelun jälkihuollon etuuksien ja Kelan toimeentulotuen maksukäytänteisiin.
- itsenäistymisvaroja koskevan ohjeistuksen laatimista toimeentulotuen maksamisessa.
- viranomaisille ja työntekijöille parempia ja selkeämpiä ohjeistuksia, joilla lasten ja nuorten edut yhdenmukaistetaan ja turvataan.
- nuorille suunnattua, selkeää ja johdonmukaista tietotusta jälkihuollon etuuksista ja Kelan toimeentulotuen maksukäytänteistä.
- viranomaisten, sosiaalityöntekijöiden ja muiden alan ammattilaisten ohjaavan ja tukevan nuoria entistä enemmän jälkihuollon etuuksien ja Kelan toimeentulotuen käytännöissä.

Edellytämme, että

- jälkihuollon etuuksia ei vähennetä toimeentulotuesta ja että
- jälkihuollon asiakkaita ei saa velvoittaa nostamaan opintolainaa tullakseen oikeutetuksi toimeentulotukeen.

Jyväskylässä 26.4.2017

Pesäpuu ry

Jari Ketola, Pesäpuu ry:n toiminnanjohtaja

Tarja Heino, Pesäpuu ry:n hallituksen puheenjohtaja

Voima Vaikuttaa! –lastensuojelun nuorten kokemusasiantuntijoiden verkosto

Lähteet

Hipp & Pukkio. 2016. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. LSKL.

<https://www.lskl.fi/teemat/lastensuojelu/laadukkaalla-jalkihuollolla-vahvistetaan-nuoren-valmiuksia-hyvaan-elamaan/>

Jälkihuolto. 2017. Lastensuojelun käsikirja. THL.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Kela: Lukiolaisille ei toimeentulotukea ilman opintolainaa – "Tämä on hyvin perinpohjaisesti selvitetty". 2017. Uusimaa 25.4.2017.

<http://www.uusimaa.fi/artikkeli/512146-kela-lukiolaisille-ei-toimeentulotukea-ilman-opintolainaa-tama-on-hyvin>

Toimeentulotuki. Opas toimeentulotukilain soveltajille. 2013, s. 23. STM.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/69913>

